

Sağlık Bilimleri ve Yaşam Dergisi

The Journal of Health Sciences and Life

Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Yayın Organıdır

2022; Cilt/Volume 6, Sayı/ Number 1

Araştırma Makalesi

3-6 YAŞ ÇOCUKLARININ İZLEDİĞİ ÇİZGİ FİLMLERDEKİ KIZ ERKEK KARAKTERLERİN ŞİDDET VE SALDIRGANLIK EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ^a

INVESTIGATION OF VIOLENCE AND AGGRESSION TENDENCIES OF GIRLS AND BOYS IN CARTOONS WATCHED BY 3-6 YEARS OLD CHILDREN

Ramazan Çağlar ERCEN¹ Asena ÜNVER² Gamze GÖK³ Melike YILDIRIM⁴ Merve DÜZ⁵ Selinay
AKALTUN⁶ Şevval SAVİ⁷ Zeliha ŞENYİĞİT⁸

ÖZET

Amaç: Yapılan çalışmada “3-6 Yaş Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmlerdeki Kız ve Erkek Karakterlerin Şiddet ve Saldırganlık İçeren Davranışları” incelenmiştir. Bu çalışma vesilesiyle çocukların bu davranışları gözlemleme ve bu davranışlardan etkilenme durumları değerlendirilmesi imkanı ortaya çıkacağı varsayılmıştır. Bu davranışların incelenmesi için “Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Şiddet ve Saldırgan Davranışlar Formu” kullanılmıştır. Seçilen çizgi filmlerin belirlenen bölüm sayıları bu form kullanılarak değerlendirilmiştir.

Yöntem: Araştırmanın evrenini TİAK verilerine göre en çok izlenen TRT Çocuk, Disney Channel ve Cartoon Network çocuk kanalları oluşturmaktadır (Televizyon İzleme Araştırmaları Komitesi, 2021). “Elif ve Arkadaşları”, “Pijamaskeliler”, “Kral Şakir” çizgi filmleri seçilmiştir ve izlenecek bölüm sayıları olasılıklı örnekleme yöntemi olan basit tesadüfi örnekleme ile yapılmıştır.

Bulgular: İzlenen çizgi filmlerin tamamında erkek karakterlerin uyguladığı şiddet/ saldırganlık davranışlarında toplamda 649 şiddet unsuru görülmüştür. %53 oranıyla en fazla sözel şiddet uygulanırken, %18 oranıyla en az duygusal şiddet uygulanmıştır. İzlenen çizgi filmlerin tamamında erkek karakterlerin maruz kaldığı şiddet/saldırganlık davranışlarında toplamda 748 şiddet unsuru görülmüştür. %53 oranıyla en fazla sözel şiddet uygulanırken, %20 oranıyla en az duygusal şiddete maruz kalınmıştır. İzlenen çizgi filmlerin tamamında kız

karakterlerin uyguladığı şiddet/ saldırganlık davranışlarında toplamda 200 şiddet unsuru¹ görülmüştür. %46 oranıyla en fazla sözel şiddet uygulanırken, %16 oranıyla en az duygusal şiddet uygulanmıştır.

Sonuç: Genel olarak incelenen çizgi filmlerde cinsiyet farkı olmaksızın şiddet ve saldırganlık davranışlarının sergilendiği görülmüştür. İncelenen çizgi filmlerde sıklıkla erkek karakterlere yer verildiği saptanmıştır. Karakterlerin cinsiyet dağılımlarına bakıldığında erkeklerin daha fazla şiddet uyguladığı görülmüştür. İzlenen çizgi filmlerin tamamında kız karakterlerin maruz kaldığı şiddet/ saldırganlık davranışlarında toplamda 256 şiddet unsuru görülmüştür. %46 oranıyla en fazla sözel şiddete maruz kalınırken, %24 oranıyla en az duygusal şiddete maruz kalınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çizgi Film, Medya, Cinsiyet, Şiddet, Çocuk

^a Bu makale lisans bitirme tezinden uyarlanmıştır. Danışman: Öğr. Gör. Ramazan Çağlar ERCEN

ABSTRACT

Objective: In our study, "Violent and Aggressive Behaviors of Girl and Boy Characters in Cartoons Watched by 3-6 Years Old Children" were examined. "Violence and Aggressive Behaviors Form by Characters' Gender" was used to examine these behaviors. The determined episode numbers of the selected cartoons were evaluated using this form.

Method: According to TIAK data, the most watched TRT Çocuk, Disney Channel and Cartoon Network children's channels constitute the population of the research (Television Watch Research Committee, 2021). "Elif ve Arkadaşları", "Pijamaskeliler", "Kral Şakir" cartoons were selected and the number of episodes to be watched was made with simple random sampling, which is a probability sampling method.

Results: A total of 649 elements of violence were observed in the violence/aggression behaviors of male characters in all of the watched cartoons. Verbal violence was used the most with 53%, while emotional violence was used the least with 18%. A total of 748 elements of violence were seen in the violence/aggression behaviors that male characters are exposed to in all of the cartoons watched. Verbal violence was the most common with 53%, while emotional violence was the least experienced with 20%. In all of the cartoons watched, 200 elements of violence were seen in the violence/aggression behaviors of the female characters. Verbal violence was the most common with 46%, and emotional violence was the least with 16%.

Conclusion: In general, it was seen that violence and aggression behaviors were exhibited in the cartoons examined, regardless of gender. It was determined that male characters were frequently included in the analyzed cartoons. Looking at the gender distribution of the characters, it was seen that men used more violence. A total of 256 elements of violence were seen in the violence/aggression behaviors that the female characters were exposed to in all the cartoons watched. **While 46% was exposed to verbal violence the most, emotional violence was the least with 24%.**

Key Words: Cartoon, Media, Gender, Violence, Child

¹Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Öğr. Gör., İstanbul Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi, İstanbul, ORCID: 0000-0003-4230-5737
caglarercen@arel.edu.tr

²Çocuk Gelişimci, ORCID: 0000-0002-1982-0143

³Çocuk Gelişimci, ORCID: 0000-0002-2731-2587

⁴Çocuk Gelişimci, ORCID: 0000-0001-9509-7893

⁵Çocuk Gelişimci, ORCID: 0000-0001-9274-9956

⁶Çocuk Gelişimci, ORCID: 0000-0003-2530-8581

⁷Çocuk Gelişimci, ORCID: 0000-0001-9560-9692

⁸Çocuk Gelişimci, ORCID: 0000-0002-0423-1661

GİRİŞ

Çocuk ve Çizgi Film

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre çizgi film; “*bir konuyla ilgili olarak karakterlerinin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi*” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2020). Ralph Stephenson tarafından “hareketlendirme sanatı” olarak ifade edilen çizgi filmler Türk Dil Kurumunca “canlandırma” olarak ifade edilirken halk arasında “çizgi film” şeklinde ifade edilmektedir (Saraç, 2018). Çizgi filmlerin en çok hitap ettiği kitle çocuklar. Çocuklar, izledikleri çizgi film karakterlerinin özelliklerine, yeteneklerine sahip olmak isterler ve yaş grubu sebebiyle kendilerini karakterlerle özdeşleştirmişler. Doğruyu-yanlış, güzeli-çirkini öğrenme yaşındaki çocuk için izletilen çizgi filmler eğitici konumunda olabilir. Bu sebeple çocuklar üzerinde çizgi filmlerin etkileri günümüzde de giderek artmakta ve araştırılmakta (Köse, 2019). Çizgi filmler doğru bir amaçla kullanıldığında eğlendirici, öğretici, bilgilendirici, model olabilecek ve kişiliği geliştirecek özellikleri de var (Köse, 2019). Bu özelliklerin yanı sıra hayal gücünde sınır tanınamaları ve yaşamın gerçekçiliğinden daha çok hayalciliğine yönelmesi sebebiyle toplumun beğenisini kazanarak yaşamın tüm alanlarında etki gösterir (Ünsal, 2019).

Şiddet ve Çizgi Film

Şiddetin sözlük anlamı ‘sertlik, katı ve kaba davranış, bedene zor uygulama, bedensel zedelenmeye sebep olma, bireysel özgürlüğü zorlayıcı yollarla kısıtlama, haşinlik, rahatça gelişim sağlamasını ya da tamamlanmasını engel olmak üzere birtakım doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirme yönündeki davranışlara’ işaret edilmiştir (Karal & Aydemir, 2012). TDK’ye göre saldırganlık, “*Saldırgan olma durumu, saldırgan bir biçimde davranma ve bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası*” olarak tanımlanmakta (Türk Dil Kurumu, 2020). İlk bakışta zararsız görünen çizgi filmlerin istenmeyen etkiler bulunmuştur. Gerçek ile kurmacayı ayırt edemeyen çocuğun uzun süre çizgi filmleri izlemesi çocuğun şiddete karşı duyarsızlaşmasına sebep olabilmektedir (Saraç, 2018). Araştırmalar, televizyonun tek başına çocuğu şiddete yöneltmediğini ancak özendirdiğini ve böylelikle şiddeti arttırdığını göstermiştir. Şiddet ögesinin yer aldığı görüntüler, tüm yaş gruplarına yönelik programlarda yer almıştır. Şiddet, haberlerden, filmlere, dizilerden çizgi filmlere dek her yerde her an hayatın bir parçası olarak karşımıza çıkmıştır. Bu da şiddetin sıradanlaştırılması gibi çok tehlikeli bir olguyu beraberinde getirmiştir (Earged, 2008). Çocukların televizyon izlemelerinin sonucu olarak ders çalışmadaki isteksizliklerini, okuma alışkanlığının olmayışını, şiddeti kullanma ve saldırgan davranışların artışı, kendini doğru bir

biçimde ifade edememelerini, televizyonda izledikleri kahramanın yerine kendilerini koyarak gerçeklerden uzaklaşmalarını, toplumsal ilişkilerde güçlük yaşamalarına sebep olmuştur. (Büyükbaykal, 2007).

Çizgi film yapımcıları, çocukların dikkatlerini daha fazla çekebilmek için kahramanları sınırlı, saldırgan, olağanüstü güçleri olan karakterler oluşturmuştur. Kötülere karşı kullanılan şiddet iyi gösterilmeye çalışılmıştır. Şiddetin bu şekilde gösterilmesi çocukların şiddet içeren davranışları taklit etmelerini kolaylaştırılmıştır (Kalem, 2019).

Albert Bandura’nın sosyal öğrenme kuramına göre çocukların saldırgan davranışları öğrenmesinin yolu, televizyon programlarındaki saldırgan tutumları seyretmeleridir. Bandura öğrenmede etkili üç araçtan bahsetmekte. Dolaysız, gözlemsel ve simgesel araçlardan oluşmaktadır. Çocuklar seyrettikleri aktörleri taklit ederek saldırgan davranışları öğrenirler. Gözlemsel araç ile öğrenme, küçük yaş ile ilişkilendirilmiştir (Bandura’dan akt. Mutlu, 1997). Model ile öğrenme kuramı ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bobo Bebek deneyinde çocuklar üç gruba ayrılır:

- 1.Gruptaki çocuklar saldırgan davranışlar içeren çizgi film karakterlerini izlemiştir. Bu karakterler şişme oyuncaklara vurmuş ve patlatmıştır.
 - 2.Gruptaki çocuklar saldırgan bir insanı filmde izlemişler. Saldırgan insan, plastik mankenleri parçalamış ve onlara vurmuştur.
 - 3.Gruptaki çocuklara bunlardan hiçbiri izletilmemiştir. Kontrol grubu oluşturulmuştur.
- Ardından çocukların davranışlarına bakıldığında 1. ve 2. gruptaki çocuklarda oyuncaklara karşı saldırgan davranış daha fazla iken 3. gruptaki çocuklarda daha az olduğu saptanmıştır.

Çocuk ve Medya

Çocuk medyada saldırgan karakterler ile karşı karşıya kalmıştır. Çocuk, sadece onları model almakla kalmaz saldırganlık biçimlerini de model almıştır (Arı, 2005). Bu süreçte seçtiğimiz izlencelerin içerikleri önem taşıırken, bu konu ile ilgili çalışmalar yapmış kuramcılar çeşitli kavramları tanımlamışlar. Bu tanımların her biri bu projenin probleminin içeriğini oluşturmaktadır. Kitle iletişim araçlarındaki şiddeti ele alan George Gerbner, “*şiddet olaylarını, güç oyunlarının kurallarını göstermenin, en ucuz ve etkili yolu*” olduğunu aktarmıştır. Televizyondaki şiddetin gerçekteki şiddetten on kat daha fazla olduğuna dair bulgulara yer verilmiştir (Gerbner’den akt. Büyükbaykal, 2007). Gerbner, “*Mutlu Şiddet*” tanımıyla bahsetmiştir. Ona göre “*Mutlu Şiddet*” televizyondaki şiddetin anlamı demektir. Hikâyeler sunan en önemli araç olan televizyon aynı zamanda toplumsal rolleri ve korkuları da düzenlemiştir (Gerbner’den akt. Çiğ, 2004).

Cinsiyet - Toplumsal Cinsiyet ve Çizgi Film

Türk Dil Kurumu'na göre cinsiyet, "Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiye ayırt ettiren yaradılış özelliği" özelliği olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2020). Dünyanın her yerinde geçerli olan bir sınıflandırma olarak insanlar cinsiyet kavramını en basit şekilde biyolojik olarak kadın ve erkek şeklinde ifade ederler. Sosyal hayatın etkisiyle beraber biyolojik cinsiyet ayrımı şekillenerek toplumsal cinsiyet ayrımına yönelmiştir. Cinsiyete yönelik algılar üzerine inşaa edilen bu toplumsal durum, bilimsel olarak cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) olarak isimlendirilmiş ve birbirinden ayrı tutulmuş (Ata Doğan, 2018)(Vatandaş, 2011).

Toplumsal cinsiyet, toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen anlam olarak ifade edilmiş. İçinde yaşanılan toplumun kültürel özellikleri, beklentileri, yönlendirmeleri, konuşma tarzları ve davranışları da toplumsal cinsiyet kavramı üzerinde etkili olmuş. (Saraç, 2018)(Kaçar, 2019). Toplum tarafından oluşturulan yazılı olmayan kurallar kadın ve erkeği farklılaştırır ikisine de farklı görevler yükler. Kadınlardan genel olarak yemek, temizlik, çocuk bakımı gibi aile içindeki işlerle meşgul olması beklenirken, erkeklerden de genellikle güç gerektiren işlerle ilgilenmesi, ailenin korunmasını ve geçimini sağlamak gibi özellikler beklenir. Toplumun beklentileri bu yönde iken aslında kadın ve erkeğin biyolojik etkenler dışında benzer özellikler de var. Erkekler genellikle cesur, kendinden emin, becerikli olur derken aslında bu özelliklere sahip kadınlarda var. Kadınların kibar, çekingen vs. olması beklenirken bu özelliklere sahip erkeklerinde olduğu yok sayılmamalı. Kadın ve erkek tam anlamıyla ayrı tutulmalı (Ünlü, 2017). Tim O'Reilly, çizgi filmlerde bağımsız kadın kahramanların erkek kahramanlardan daha az olmasının yanı sıra; kadın kahramanların, çoğunlukla güçlerini ve yeterliliklerini kanıtlamak için mücadele etmek durumunda olduğunu belirtmiştir (Muratoğlu Pehlivan, 2019). Çocuk, kendisinden beklenen toplumsal cinsiyet rollerini çizgi filmlerdeki kahramanlarda görüp bu kahramanları taklit ederek benimseyerek cinsiyet rollerini yaşamında kullanır.

YÖNTEM

Evren Örneklem

Araştırmanın evrenini TİAK verilerine göre 07.00-20.00 saatleri arasında en çok izlenen TRT Çocuk, Disney Channel ve Cartoon Network çocuk kanalları oluşturmakta (Televizyon İzleme Araştırmaları Komitesi, 2021).

Araştırmanın örnekleminde, en çok izlenen üç çocuk kanalının yayınladığı, olasılıksız örnekleme yöntemi olan amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak örneklem seçilmiştir. 3-6 yaş grubunun izleyebileceği çeşitli örnekler içermesine dikkat edilerek "Elif ve Arkadaşları", "Pijamaskeliler", "Kral Şakir" çizgi filmleri seçilmiştir.

İzlenecek bölüm sayıları olasılıklı örnekleme yöntemi olan basit tesadüfi örnekleme ile yapılmıştır. Kurada %20 oranı ile başlanarak %10'luk artışlarla %80'e kadar kuraya kâğıt eklendi kura sonucunda %20 oranı belirlenmiştir.

Araştırma Deseni

İncelemede nitel araştırma yönteminin doküman inceleme tekniği model olarak kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

"Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Şiddet ve Saldırgan Davranışlar Formu" kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Dokümanların incelenmesi yoluyla veriler toplanarak incelenen dokümanlar belirlenen kriterlere göre forma kaydedilmiştir.

BULGULAR

Kral Şakir, Pijamaskeliler, Elif ve Arkadaşları çizgi filmlerinde çekiştirmek, nesneyi zorla almak, nesne fırlatmak, tekmelemek, tükürmek, vurmak, itmek, sarsmak, nesne ile vurmak, çelme takmak, fiziksel şiddet türü altında ele alınmıştır.

Kral Şakir, Pijamaskeliler, Elif ve Arkadaşları çizgi filmlerinde bağırarak, karşı çıkmak, tartışmak ısrar etmek, ağlamak, küçük düşürücü laflar, lakap takmak, korkutucu laflar, hakaret etmek, çılgılık atmak, azarlamak, emir vermek, tehdit etmek, sözel şiddet türü altında ele alınmıştır.

Kral Şakir, Pijamaskeliler, Elif ve Arkadaşları çizgi filmlerinde dışlamak, alay etmek, kendini üstün görmek, kıskanmak, saygısızlık, korkutmak ve ayrımcılık duygusal şiddet türü altında ele alınmıştır. Çizgi filmlerin incelenirken; şiddeti uygulayan kişi, cinsiyeti, rolü, uyguladığı süre, şiddet türü, bu şiddete maruz kalan karakter, karakterin cinsiyeti, rolü ve şiddet uygulanan konum gibi unsurların çetelesi tutularak araştırma yapılmıştır.

Tablo 1. İncelenen Çizgi Filmlerle İlgili Genel Bilgi

Tipoloji	Kanal Adı	Çizgi Film İsimleri	Kız Karakterler	Erkek Karakterler	İzlenen Bölüm Sayısı	Ortalama Bölüm Süresi
Çizgi Film	Disney Channel	Pijamaskeliler	Ay Kız Kurt Kız Baykuş Kız	Kertenkele Çocuk Romeo Kedi Çocuk Armadyan Kurt Erkek 1 Kurt Erkek 2	1.Sezon 2.Sezon (%20) 22 Bölüm	11-12 Dakika
Çizgi Film	TRT Çocuk	Elif ve Arkadaşları	Ahed Elif İpek Öğretmen Ayşe Elif'in Annesi	Selim Kerem	1.Sezon 2.Sezon (%20) 27 Bölüm	10-11 Dakika
Çizgi Film	Cartoon Network	Kral Şakir	Canan Kadriye Nazmiye ...	Necati Remzi Şakir Akbaba Kürşat Peyami ...	1.Sezon 2.Sezon 3.Sezon 4.Sezon (%20) 30 Bölüm	11-22 Dakika

Tablo 2’de görülen bulgulara göre, izlenen çizgi filmlerde kız karakterlerinin uyguladığı şiddet/saldırganlık davranışları en çok 121 şiddet unsuru Pijamaskeliler’de görülürken en az 20 şiddet unsuru Elif ve Arkadaşları’nda görülmüştür. Çizgi filmlerin kendi içindeki dağılımlarına bakıldığında fiziksel şiddet %44 oranında Pijamaskeliler, sözel şiddet %54 oranında Kral

Şakir, duygusal şiddet %55 oranında en çok Elif ve Arkadaşları çizgi filminde görülmüştür. Çizgi filmlerin kendi içindeki şiddet/saldırganlık türlerinin dağılımlarına bakıldığında duygusal şiddet %12 oranıyla Pijamaskeliler ve %12 oranıyla Kral Şakir’de en az görülürken fiziksel şiddet %15 oranıyla en az Elif ve Arkadaşları’nda görülmüştür.

Tablo 2. Kız Karakterlerin İzlenen Çizgi Filmlerde Uyguladığı Şiddet/Saldırganlık Davranışları

Şiddet Türleri (Uygulayan Kız Karakterler)	Pijamaskeliler		Kral Şakir		Elif ve Arkadaşları	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Fiziksel Şiddet	53	44%	20	34%	3	15%
Sözel Şiddet	54	44%	32	54%	6	30%
Duygusal Şiddet	14	12%	7	12%	11	55%
Toplam	121		59		20	

Tablo 3'te görülen bulgulara göre, izlenen çizgi filmlerde erkek karakterlerin uyguladığı şiddet/saldırganlık davranışları en çok 363 şiddet unsuruyla Kral Şakir'de görülürken en az 22 şiddet unsuruyla Elif ve Arkadaşları'nda görülmüştür.

Çizgi filmlerin kendi içindeki şiddet/saldırganlık türlerinin dağılımlarına bakıldığında en çok sözel şiddet %54 oranıyla Kral Şakir'de, duygusal şiddet

%50 oranıyla Elif ve Arkadaşları'nda, fiziksel şiddet ise %33 oranıyla Pijamaskeliler'de görülmüştür.

Çizgi filmlerin kendi içindeki şiddet/saldırganlık türlerinin dağılımlarına bakıldığında en az duygusal şiddet %14 oranıyla Pijamaskeliler'de, sözel şiddet %32 oranıyla ve fiziksel şiddet %18 oranıyla Elif ve Arkadaşları'nda görülmüştür.

Tablo:3 Erkek Karakterlerin İzlenen Çizgi Filmlerde Uyguladığı Şiddet/Saldırganlık Davranışları Oranları

Şiddet Türleri (Uygulayan Karakterler)	Pijamaskeliler		Kral Şakir		Elif ve Arkadaşları	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Fiziksel Şiddet	86	33%	96	26%	4	18%
Sözel Şiddet	141	53%	195	54%	7	32%
Duygusal Şiddet	37	14%	72	20%	11	50%
Toplam	264		363		22	

Tablo 4'te görülen bulgulara göre, izlenen çizgi filmlerin tamamında kız karakterlerin uyguladığı şiddet/saldırganlık davranışlarında toplamda 200 şiddet unsuru görülmüştür. %46 oranıyla en fazla sözel şiddet uygulanırken, %16 oranıyla en az duygusal şiddet uygulanmıştır.

Tablo 5'te görülen bulgulara göre, izlenen çizgi filmlerin tamamında erkek karakterlerin uyguladığı şiddet/saldırganlık davranışlarında toplamda 649 şiddet unsuru görülmüştür. %53 oranıyla en fazla sözel şiddet uygulanırken, %18 oranıyla en az duygusal şiddet uygulanmıştır.

Tablo:4 Kız Karakterlerin İzlenen Çizgi Filmlerin Hepsinde Uyguladığı Şiddet/Saldırganlık Davranışları (Genel) Oranı

Şiddet Türleri	Genel (Kız)	Uygulanan	Şiddet	Davranışları
	Sayı		Oran	
Fiziksel Şiddet	76		38%	
Sözel Şiddet	92		46%	
Duygusal Şiddet	32		16%	
Toplam	200			

Tablo:5 Erkek Karakterlerin İzlenen Çizgi Filmlerde Uyguladığı Şiddet Davranışları

Şiddet Türleri	Genel Uygulanan Şiddet Davranışları (Erkek)	
	Sayı	Oran
Fiziksel Şiddet	186	29%
Sözel Şiddet	343	53%
Duygusal Şiddet	120	18%
Toplam	649	

TARTIŞMA

Atik ve Ebre'nin 2015 yılında çizgi filmlerde sempatik şiddet olayını ele aldığı çalışmada fiziksel şiddet öğesi olarak tekme atma, yakma, tokat atma, öldürme, silahla yaralama ve saçından sürüklenme görülürken duygusal şiddet en çok korkutma olarak görülmüş. Bu şiddet türlerinin yanında sözel şiddet de rastlanmıştır. Şiddet olarak değerlendirilen davranışların beklenen tepkiyi göstermemesi şiddetin normalleştiğini göstermiş (Atik & Ebre, 2015). Ergeç ve ark. yaptıkları araştırmanın sonunda çocuklara yönelik programlarda her 40 saniyede bir şiddet unsuruyla karşılaşmışlar. Çocukların maruz kaldığı bu şiddet unsurları şiddeti normalleştirilmiş. 40 saniyede bir şiddet görüntüsüne maruz kalan çocuk beyni buna tepkisiz kalmamakta ve şiddeti bu yolla öğrenmiş. İzledikleri kahramanların dünyayı kurtarmak, adaleti sağlamak, bireyleri korumak için başvurduğu şiddet türleri de şiddeti meşru kılan başka boyutları oluşturmuş (Ergaç ve ark.,2016). İncelediğimiz çizgi filmlerden özellikle Pijamaskeliler isimli filmde dünyayı ve yaşadıkları çevreyi korumak isteyen karakterlerin şiddete başvurduğu görülmüş. Ayrıca gece vaktinde eyleme geçmeleri, ilerleyen dönemlerde uyku düzenleri ilgili sorunlar meydana getirmiş.

Vurma, kırma, özel güçler kullanma gibi fiziksel şiddet türleri de rastlanan şiddet türlerini oluşturur. Katfar 2019 yılında yaptığı çalışmada kötülerle mücadele ve kendi içlerindeki anlaşmazlıklarda bu tarz şiddet unsurlarına başvurduklarını saptanmış. İncelenen çocukların sınıf içi davranışlarda problem çözme becerilerinde aynı yöntemleri kullandığı görülmüş. Çocuklar arkadaşlık ilişkilerini yönetirken izledikleri filmlerdeki karakterlerin yöntemlerini kullanmışlar. Bazı çocuklarda bu şiddeti eğlence unsuru olarak görmüş (Katfar, 2019).

İncelediğimiz Pijamaskeliler'de özellikle özel güçlerin bu şekilde kullanıldığı gözlemlenmiş. Kız

ve erkek karakterlerin kötülerle mücadele ederken özel güçlerini kullandıklarını kendi aralarındaki anlaşmazlıklarda genellikle sözel şiddete başvurdukları görülmüş.

Eski 2018 yılında yaptığı bir çalışmada çocukların argo ve olumsuz kelimeleri %35 oranında izledikleri çizgi filmde öğrendiğini ve bu kelimeleri akranlarına lakap takmak amacıyla kullandıklarını görülmüş. (Eski, 2018). İncelenen çizgi filmlerden Pijamaskeliler ve Kral Şakir'de lakap amaçlı olumsuz kelimelerin kullanıldığı sözel şiddet türü içerisinde gözlemlenmiş. Katfar'ın yaptığı çalışmada çocukların izlediği çizgi filmlerde kullanılan argo ve küfürü kelimelerin sınıf içerisinde arkadaşlar arasında kullanıldığı görülmüş. Kullanılan argo kelimelerin günlük yaşamda çocukların yaşayışına etki ettiği görülmüş (Katfar, 2019). İncelediğimiz çizgi filmlerden biri olan Kral Şakir'de de argo kelimelerin kullanımı oldukça fazla. Araştırmayı inceleyen kişi, Kral Şakir çizgi filmine maruz kalan çocuklar üzerinde benzer sonuçları gözlemleyebilir. Çocuklar izledikleri görselleri model alma eğiliminde olurlar.

Kara (2019) yapmış olduğu çalışmada, çocukların çizgi filmlerden öğrendiklerini hayatta uygulama düzeyini incelemiştir. Bu çalışmadaki bulgulara göre %27,1 ile kendine güvenme, cesaret, dostluk vb. olumlu davranışların en geniş bölümü kapsadığı görülmüş. %15,6 arkadaşlığın önemi, %14,6 merhamet-sevgi-saygı, %8,3 oranında olumlu davranışların çocuklar tarafından günlük yaşamda kullanıldığı belirlenmiştir (Kara, 2019). Katfar'ın (2019) yaptığı çalışmada çizgi filmlerdeki karakterlerin çocukları ve kurdukları arkadaşlık ilişkilerini etkilediği saptanmıştır. Karakterlerin olumlu akran ilişkileri ve ekip ruhu oluşturmada önemli olduğu görülürken kötülerle mücadele etmede ekip olma hali olduğu görülmüş (Katfar, 2019). İncelediğimiz çizgi filmlerden biri olan Pijamaskeliler'de benzer durum yaşanmıştır. İyi olan

çocuklar kötülerle mücadele ederken ekip olarak birlikte mücadele etmekte ve genel olarak kendilerini korumak amacıyla şiddete başvururlar. İncelediğimiz başka bir çizgi film olan Elif ve Arkadaşları'nda ekip ruhunun olumlu akran ilişkileri geliştirmede fayda sağladığı gözlemlenmiştir. Ayrıca Elif ve Arkadaşları yapmış olduğumuz çalışmada en az şiddet ve saldırganlık unsurlarını içerir.

Katfar'ın çalışmasında çocukların bazıları çizgi filmlerde olan karakterlerden olumlu etkilenip, bu olumluluğu davranışlarına yansıttığı ve arkadaşlık ilişkilerinde olumlu davranış öğretimine fayda sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra ekip ruhu ve aidiyet duygusunu geliştirdiği sonucuna da ulaşılmıştır. Bu veriler ile çizgi filmlerin çocukların sosyal davranışları üzerinde olumlu etkileri vardır diyebiliriz (Katfar, 2019). İncelediğimiz Elif ve Arkadaşları çizgi filminde arkadaşlık ilişkilerinde olumlu davranışlar görülmüştür.

Özsevgeç ve Saka (2018)'nin çalışmasında öğrencilerin davranış özelliklerine göre arkadaşları tarafından en dikkat çekici özellikleri belirlenmiş ve bu öğrencilere en çok izledikleri 3 çizgi film sorulmuştur. Olumsuz özelliklere sahip (kavgacı, sinirli vb.) öğrencilerin en çok izledikleri iki çizgi filminden biri Teen Titans Go çizgi filmi olarak saptanmıştır. Bu çizgi filmi izleyenler arasında olumsuz özelliklere sahip olanların sayısı pozitif özelliklere (yardımsever, konuşkan vb.) sahip olanlardan fazla olduğu bulunmuştur (Özsevgeç ve Saka'dan akt. Katfar, 2019). İncelediğimiz çizgi filmlerden Kral Şakir ve Pijamaskeliler'de; kavga, tartışma, sinirlenme gibi olumsuz özellik davranışları görülmüştür. Elif ve Arkadaşları çizgi filminde ise yardımseverlik, konuşkanlık gibi olumlu davranışlar görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Üç farklı çocuk kanalındaki analizi yapılan çizgi filmlerin hepsinde fiziksel, duygusal ve sözel şiddete rastlanmaktadır. İzlenen çizgi filmlerin hepsinde erkek karakterler kız karakterlere oranla daha fazla şiddet uygulamışlardır. Kız karakterlerin şiddet uygulama eğilimleri erkek karakterlere göre daha az. Şiddeti başlatan konumunda daha çok erkek karakterler görülürken kız karakterlerin kendini savunmak için şiddete başvurdukları görülmektedir. Çizgi filmlerdeki bu şiddeti azaltmadaki görev kanallara, yapım şirketlerine ve RTÜK'e düşmektedir.

Gerbner'in ekme kuramına göre çocuklar medyadan izleyerek rol model yoluyla öğrenirler. Bu kurama göre çocuklar, izledikleri karakterlerle özdeşim kurar ve onlar gibi davranırlar. Şiddet ve saldırganlık

davranışlarını sergileyen karakterler artıkça çocukların istenmeyen davranışları benimsemesine yol açar. (Gerbnerden akt. Çığ, 2004) İzlenen çizgi filmlerde şiddet ve saldırganlık davranışlarının sempatikleştirildiği saptanmıştır. Sözel şiddetin fiziksel ve duygusal şiddetten daha fazla uygulandığı tespit edilmiştir.

Yaşar ve Paksoy'un (2011) yaptığı bir diğer araştırmada ise saldırgan içerikli yapımları izleyen okul öncesi çocuklarının serbest oyunlarında oyun başlangıcında saldırganlık davranışlarına yönelik tutumlar sergilerken oyunun uygulama ve bitişinde bu tutumların azaldığı ve süreklilik göstermediği gözlemlenmiştir. Eğitici içerikli yapımlar izlendiğinde ise çocukların daha sakin oyunlara yöneldiği fakat bu yapımlara ait unsurları oyunlarında kullanmadıkları gözlemlenmiştir (Yaşar, 2015). Bu çalışmanın devamı niteliğinde yapılacak çalışmalarda incelenen üç çizgi filmi izleyen çocukların serbest oyunlardaki davranışlarının sistematik bir şekilde gözlemlenmesi önerilir.

Araştırmamız kapsamında incelenen Elif ve Arkadaşları'ı çizgi filminde en az şiddet ve saldırganlık davranışlarına rastlanmıştır. Olumlu davranışların pekiştirilmesi açısından benzer çizgi filmlerin sayısı artırılabilir.

- Şiddet davranışları çizgi filmler aracılığıyla normalleştirilmemeli, problem çözme aracı olarak gösterilmemeli ve sempatikleştirilmemeli.
- Olumlu karakter davranışları çizgi filmlerde ön planda tutulmalı.
- Sözel şiddet unsurları çizgi filmlerin içerisinde olumlu bir dile dönüştürülmeli ve ekrana bu şekilde yansıtılmalı.
- Çizgi filmlerin içerik onaylarını veren kurulların yetkin ve multidisipliner çalışmalar yapmaları önerilmekte. Bu ekipte yer alan Çocuk Gelişimcilerin ve diğer ekip üyelerinin özel bir eğitime tabi tutulması faydalı olur.
- Medya okuryazarlığı ile ilgili eğitimler çeşitli kurumlarca verilebilir. Halk eğitim, kadın aile sağlığı merkezleri, kültür merkezleri, sürekli eğitim merkezleri gibi herkesin ulaşım sağlayacağı yerlerde olmalı.
- Bu konuda çalışma yapmak isteyenlerin çocukların bulunduğu çeşitli alanlarda (okul, özel faaliyet alanları, çocuk eğlence merkezleri, çocuk esirgeme kurumları) sistematik çocuk gözlemleri yapılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Arı, R. (2005). *Eğitim psikolojisi gelişim ve öğrenme*. Nobel Yayınları.
- Ata Doğan, S., Atış Akyol, N., & Güney Karaman, N. (2018). Beş Yaş Çocuklarının Cinsiyet Kalıp Yargı Düzeyleri Ve Evdeki Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 53-65.
- Atik, A., & Ebrin, Ö. (2015). Çizgi Filmlerde Sempatik Şiddet Olgusu: TRT Çocuk Televizyonu Örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*(8), 99-114.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 31-44.
- Çığ, Ü. (2004). George Gerbner'in hayatı, kuramı ve çalışmaları. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Earged. (2008). *Öğrencilerin televizyon izleme alışkanlıkları*. MEB Eğitim Araştırma Ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Ergeç, E., & Doğan, M. (2016). Medyada Şiddet; Televizyon Çizgi Diziler Üzerine Bir İnceleme. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25,43-58.
- Eski, Ö. (2018). Türkçenin Güzel Kullanımı Açısından Çizgi Filmlerde Kelime Kadrosu ve Millî Şuur. *Türk Dili Dergisi*, 798, 98-103.
- Kaçar, E. (2019). 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü].
- Kalem, B. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bölümleri Enstitüsü].
- Kara, O. (2019). Çizgi filmlerin çocukların karakter eğitimine etkisi. [Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Karal, D., & Aydemir, E. (2012). *Türkiye' de kadına yönelik şiddet*. Usak Yayınları
- Katfar, Ü. (2019). Çizgi filmlerdeki baskın kişilik özelliklerinin çocuklar üzerindeki etkilerinin incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, T.C. Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Bilim Dalı].
- Köse, S. (2019). Çizgi film destekli endoskopi işlemine hazırlık paketinin çocukların korku ve kaygı düzeyleri ile ebeveyn memnuniyetine etkisi. [Doktora tezi, T.C. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü].
- Muratoğlu Pehlivan, B. (2019). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türk Çizgi Filmlerinde Anne Ve Baba Temsili Üzerine Bir Çalışma. *Medya Ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(2), 15-27.
- Mutlu, E. (1997). Televizyon, Çocuklar ve Şiddet. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 2012, 41-77.
- Saraç, H. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyetin inşası: Niloya örneği. [Yüksek lisans tezi, T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı].
- Türk Dil Kurumu*. (BT). Çizgi film. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 22 Aralık 2020 tarihinde alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu*. (BT). Saldırganlık. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 21 Aralık 2020 tarihinde alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu*. (BT). Cinsiyet nedir. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 28 Aralık 2020 tarihinde alınmıştır.
- Televizyon İzleme Araştırmaları Komitesi. (2021, 21 Ocak). Televizyon izleme araştırmaları anonim şirketi. <http://tiak.com.tr/tablolalar> adresinden 21 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- Ünlü, A. S. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından trt çocuk kanalında yayımlanan çizgi filmler. [Yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Ünsal, S. (2019). Okul öncesi döneme yönelik çizgi filmlerin değerler bağlamında incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Türkiye Cumhuriyeti Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü].
- Vatandaş, D. (2011). Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(35).
- Yaşar, E. (2015). Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5,70-84.